

Hol tart a XVII. kerület?

Rákoskeresztúr és vidéke a főváros legnagyobb kiterjedésű kerülete, csaknem 55 négyzetkilométer. Jelenleg körülbelül 80 ezer lakosa van, de az épülő városrészközpontba új meg új lakók költöznek folyamatosan. Az itt élőknek mintegy 70 százaléka zömmel más kerületekben dolgozó munkás.

Az ideiglenes főkönyvtár és tagintézményei

A könyvtári hálózathoz a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár kerületi főkönyvtára, valamint négy fiók tartozik: a Rákoskeresztúr, Pesti úti gyermekkönyvtár, a rákoshegyi, a rákoscsabai és a rákoskerti könyvtár. (Az utóbbi három kerületrész 1950-ig három önálló község volt.)

Az új főkönyvtárat az Újlak utcai Általános Iskolában – nagy panelrengeteg közepén – december 17-én *dr. Krébesz Károly* kerületi tanácselnök adta át. A modern iskolában eredetileg is könyvtárnak készült ez a 370 négyzetméter alapterületű helyiség. Az állomány kettesével egymás mellé állított Merabona-állványokon 50 ezer kötet. A berendezés egymillióba került, ebben az összegben benne van az Országos Közművelődési Tanács támogatása is. A gyerekek közvetlenül a földszinti folyosóról léphetnek be a könyvtárba, a felnőttek pedig egy belső udvarra nyíló ajtón, így a könyvtár az iskolától függetlenül is működhet. Jobbról fogasok – a „ruhatár” elég szűkös –, balról a kölcsönzőpult. Az osztatlan belső tér közepén hat asztalnál harminchat szék a helyben olvasásra. Világítása: neoncsövek a mennyezeten, fényük eléggé szemrongáló, de így van ez a tantermekben is... A kézikönyvtári anyagot az asztalokhoz közel helyezték el. Csak a magyar nyelvi anyagot néztem meg: Bárczy Gézától Zolnai Béláig minden fontos alapterület meg-

találtam, s hogy nyelvi órák tartására milyen alkalmas a gyűjtemény, mutatja, hogy a helyesírási szabályzat 30, a helyesírási tanácsadó szótár, az idegen szavak szótára, az értelmező kéziszótár 15–15 példányban van meg, de láttam a földrajzi nevek szótárát, a szinonimaszótárt, a nyelvtörténeti–etimológiai szótárt, a nyelvhelyességi kézikönyv első kötetét és természetesen a hétközetes értelmező szótárt is. Az alapterület ilyen nagy számban sem fölöslegesegek, hiszen csoportmunkát csak úgy végezhetnek az idejövő osztályok, ha minden két-három gyerek a kezébe kaphat egyet-egyet. Ha a többi ismeretágot is ilyen jól ellátták, a könyvtár rövidesen a sokkönyvű iskolai oktatás műhelye lehet.

Az öt főállású munkatárs közül három az itteni forgalmat bonyolítja le, de innen irányítja a munkát az egész kerületért felelős főkönyvtár-igazgató és a hálózati-módszertani

A rákoshegyi fiók: itt már semmi sem fér el, a helyben olvasó legkevésbé...

könyvtáros is. Amikor a megnyitó előtt ott jártam, még nem volt külön dolgozószobájuk, azóta bizonyára leválasztották két ajtóval az egyik alkalmas részt, hogy ne zavarják gépeléssel, tárgyalással, telefonálással az olvasókat, s őket sem amazok. A könyvtár alapfunkciója a tanulók ellátása, az oktatás-nevelés kiszolgálása. Emellett az iskolát körülvevő, állandóan terjeszkedő lakótelep felnőttjei is ide jönnek könyvért. Sajnos, csak könyvért, mert az olvasáson kívül másra nincs lehetőség, például lemezhallgatásra sem.

Hétfőn, csütörtökön, pénteken este fél hétig tart nyitva a gyűjtemény, szerdán a felnőtteknek zárva, de a pedagógusok tarthatnak könyvtári órát. Szombaton nincs kölcsönzés.

A most megnyílt főkönyvtár elődje a rákoscsabai szabadidő-központban társbérliként működött: 14 ezer kötet, két könyvtáros a 36 négyzetméteren és mindössze 120 olvasó. Ebből az intézményből most raktár lesz, mert az új főkönyvtár alapterülete tízszer, könyvállománya mintegy négyszer nagyobb a réginél.

A második legnagyobb egység a *Pesti út 80. sz. alatti általános iskolában* található 14 ezer kötetes gyermekkönyvtár. Az egyik könyvtárosi álláshelyet és a működés teljes anyagi fedezetét a Szabó Ervin-hálózat adja, az iskola pedig a helyiséget és egy pedagógus-könyvtárosi státust, no meg az olvasók legnagyobb részét... A 118 négyzetméteres teremben U alakban elhelyezett asztalok mellett 35 szék van a helyben olvasóknak. A kézikönyvtár gazdag: a gyermekeké 2900–3000 kötet, a nevelőké 689. Itt sorakozik – sok más mű között – az *Új Magyar Lexikon*, a *Világirodalmi Lexikon*, a *Világtörténet*, a *Világtörténet képekben*, a *Magyar Életrajzi Lexikon*, a *Művészeti Lexikon*, a „nagy Révai”, a *Zenei* meg a *Budapest Lexikon*. A szaktantermekbe is adnak ki letétet, de a pedagógusok inkább ide jönnek, ha valamire szükségük van. Jó megoldás ez? Képzelnék el egy magyartanárt, aki a következő órájára tizenöt *Idegen szavak szótárát* cipel...

A könyvtárosok szerint a tanárok sok gyűjtést, búvárkodást igénylő feladatot adnak a tanulóknak. Ottjártamkor egy nyolcadikos lány a magyarországi munkásmozgalom kialakulásáról gyűjtött anyagot. Még néhány példa: a negyedik osztályban a különböző íráások (a kép- és az ékírás, a cirill-, a gót, arab stb. betűk), az operák megismerése, zeneszerzők életrajzáinak összeállításai stb. volt a feladat. A könyvtárosok megtartják a szükséges könyvtárismertető és -használati órákat, de a tanárok

Az Újlak utcai főkönyvtár legelső kölcsönzői

igen ritkán tartanak itt szakórát. (Pedig ez jó volna, mert a szaktermi könyvletek sejtetően szerények.) A napközis nevelőkkel viszont jobb a kapcsolat: rendszeresen hozzák növénydekeiket olvasni, diát nézni, agyagozni stb.

A mindenütt elvárható betűrendes és szak-katalógus mellett itt sorozati, téma- és pedagógiai katalógus is van. A nyitvatartás heti 28 óra, bőséges. Van két lemezjátszójuk az órákon való szemléltetéshez, de csöndes – fejhallgatós – zenehallgatásra sincsen lehetőség. Ebben a könyvtárnak még utol kell érnie némelyik nagyközségi könyvtárat...

1984-ben 1150 beiratkozott olvasójuk volt, az iskola tanulóinak 77,8 százaléka. Területi könyvtár volna, de mindinkább az iskola könyvtára lesz, hiszen a környék – Rákoskeresztúr – több iskolájában is van könyvtár. Legföljebb 50–60 tanuló jár ide máshonnan.

A *rákoshegyi, Wesselényi utcai, felnőtteket és gyermekeket egyaránt ellátó fiók* nagyon kicsi, 43 négyzetméter. Állománya 12 ezer kötet, nyugdíjas, rész munkaidős könyvtáros kölcsönöz itt hetenként kétszer. Az olvasók száma 1983-ban 527, 1984-ben 571 volt (a felnőttek száma 381, a 14 éven aluliaké 190). Helybenolvasásra alig van lehetőség, hiszen a két asztalnál csak nyolcan ülhetnének le. Ülhetnének, mert látogatásomkor az asztalok tele voltak rakva könyvvel, egy bácsi többet félretolt belőlük, hogy olvasni tudjon. Rajta kívül ezen a délutánon másnak nem is volt ilyen szándéka. Szerény a kézikönyvtár: legföljebb 300 kötet,

a lapok száma – 29 jár – ilyen kis könyvtárban elegendő lehet.

Megnéztük, hogy a beiratkozott olvasók körülbelül 10 százalékánál, 40 olvasónál milyen könyvek vannak: szépirodalom 120, ismeretterjesztő 34, úgy látszik, az olvasók inkább szépirodalmi kölcsönzőhelynek tekintik ezt az egységet. A gyermekolvasók száma csökken, mert a közeli Kép utcai általános iskolának saját gyűjteménye van. A könyvtárhoz közel, a Szabadság utca 24. alatt működik egy kertbarát klub. Ha a könyvtáros tudná, hány taggal, kikkel, mit csinálnak, mi érdekli őket, olvasnak-e mezőgazdasági könyvet, lapot stb. – ajánlhatna nekik. Ez a könyvtárnak is hasznos volna, hiszen látogatásomkor, december 18-án egyetlen mezőgazdasági könyv sem volt az olvasóknál. Pedig Rákoshegy kertváros, itt mindenki metsz, permetez, palántáz. Persze a kertbarát klub vezetője is megtalálhatná az utat a könyvtárba. A könyv meg az újság az önművelés leghatékonyabb eszköze, de használatára még a felnőtt kertbarátokat is tanítani kell. Semmi esetre sem úgy, hogy folyton előadásokat tartunk nekik, ők pedig csak hallgatják azokat...

A Rákoscsaba déli részét ellátó Zrínyi utcai fiók 50 négyzetméter egy düledező épületben, már be is akarták zárni, de nem lehet, mert akkor Csaba, a legnagyobb kerületrész, teljesen ellátatlan maradna. Vigasztaló azonban,

**Az Újlak utcai főkönyvtár
a megnyitás délutánján
(Lapkiadó Fotó
– Walter József felvételei)**

hogy 1985-ben elköltözhet a Péceli úti szociális foglalkoztató épületébe, természetesen alapos átalakítás után. Remélhetőleg decemberben megnyílik a mintegy 120 négyzetméter hasznos alapterületű új fiók.

Rákoskert a XVII. kerületnek jól elhatárolt, a Férihegyi repülőtér felé eső része. Modern, kétszintes, erre a célra épült *klubkönyvtára* – bár alsó szintjén az öregek napközijét találni – minta lehetne a többi kerületrész ellátására, ha a könyvtár nem mindössze 32 négyzetméteren szorongana a maga 7960 kötetével. A helyzet némiképp enyhíti, hogy a klubház előtere – körülbelül tizenkét székkal a fal mellett – olvasósobával is szolgál egy tucat lappal. A 398 olvasónak rész munkaidős könyvtáros kölcsönöz hetenként kétszer, összesen 11 órában. (A házban egyébként ifjúsági klub, körülbelül 120 személyes kamaraterem, 20 személyes tanácskozó, az alsó szinten pedig az említett napközi található, a kertben pihenésre, olvasásra, sportolásra alkalmas övezetekkel. Még négy ilyen – és csak művelődési célra használt! – épület, s teljes lehetne a kerület közművelődési hálózata.)

Három helyen – a Rákos mezeje Tsz-ben, a rákoskerti öregek napközijében és a Micsurin úti MSZMP-alapszervezetben – letéti könyvtár működik, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár bibliobusza pedig három utcai állomás helyen kölcsönöz: mindez együtt alkotja a kerület könyvtári hálózatát. Nem ártana, ha a kerületek többet tudnának a mozgókönyvtárról, akkor a hely és a kölcsönzési időpont megválasztásához hasznos észrevételeket tehetnének.

Lukak a hálózatban

Átfogja-e ez a hálózat az egész kerületet? Ha térképre vetítjük, kiderül, hogy az egységek egy kisebb belső körben helyezkednek el, kivéve egyet, a rákoskertet. A központi rész az Újlak utcai kettős funkciójú könyvtárral meg a Pesti úti ifjúsági egységgel most már megfelelően el van látva, Rákoshegynek és Rákoskertnek van intézménye, ha kicsi is, de a kerület északi részét kitevő Rákosligetnek – körülbelül 8 ezer lakos –, valamint az északkeleti részen fekvő Rákoscsaba-Újtelepnek egyáltalán nincsen könyvtára. Rákoscsaba déli részében ott a Zrínyi utcai, de eléggé a kerületrész délnyugati sarkába esik. Vagyis a kerület nincs egyenletesen betelepítve könyvtári egységekkel, márpedig – tudjuk – a legtöbb olvasó em-

**Szép, de kicsi – a rákoskerti fiók
(Lapkiadó Fotó –
Oláh Andrea felvétele)**

**A mozgókönyvtár olvasója elégedett
(Lapkiadó Fotó –
Fűrjes Valéria felvétele)**

ber lehetőleg a lakásához közel, legfőljebb egy kilométeres körön belül keres bibliotékát.

Az olvasók száma 1981-ben 4091, 82-ben 4542, 83-ban 4590 volt. Ezekben az években 25 ezer ember költözött be az új panelházakba; ezzel az 50 százalékos lakosságnövekedéssel szemben az olvasók számának csak 10 százalékos emelkedése áll. Nem meglepetés az elmaradás, hiszen a kerületközpontnak december 17-ig nem volt felnőtteket fogadó könyvtára. A lakosság 6,8 százaléka beiratkozott könyvtári olvasó, a budapesti átlag viszont 7,9. A száz lakosra jutó könyvtári alapterület itt 0,4 négyzetméter, a fővárosban több mint a kétszerese: átlag 0,9 – a hálózat foghíjassága mellett ez magyarázat sok mindenre. Érdekes lett volna a többi fontos mutatókat is összehasonlítani a szomszédos peremkerületekével: a XVI., XVIII. és a XX. kerület adataival összevetve kiderült volna, hogy a XVII. kerület ezekkel együtt van-e hátrányos helyzetben a főváros-hoz képest, vagy még náluk is elmaradottabb. Ezeket az adatokat azonban a kerületi főkönyvtárban nem ismerik, pedig bizonyára jó érvsorozat volna a sürgős fejlesztés mellett.

Az állomány 1983 végén 93 045 kötet volt, 1984 végén – sokfelől csurran segítség hatására – körülbelül 130 ezer. (A cikk megírásakor még nem voltak végleges adatok.) Egy lakosra most – hála a főkönyvtár megnyitásához kapcsolódó fejlesztésnek – 1,3 kötet jut, annyi a budapesti átlag is. A könyvbeszerzési keret

1983-ban 130 ezer forint volt a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár költségvetésében, s ehhez a kerületi tanács 30 ezer forintot adott. Az 1984. évi összeg 150 ezer, illetve 30 ezer forint, a teljes hálózat 1983-ban 118 729 kötetet kölcsönzött. Hogy ezek a számok mit érnek a fővárosi átlaghoz és a szomszéd kerületek adataihoz képest, megint csak nem tudják itt, a XVII. kerületi főkönyvtárban.

Mit hoz a közeljövő? *Toldy Csaba* főkönyvtár-vezető említette, hogy tudomása szerint az új főkönyvtár végleges helyét az illetékesek már kijelölték, s remélhetőleg öt éven belül elkészül. Bizony jól jönne már ma is a 900–1000 négyzetméter alapterületű, 60–80 ezer kötet állományú, sokféle szolgáltatást nyújtó főkönyvtár. A XVII. kerület sokat behoz vele a hátrányából, de északi részének ellátottságán csak két korszerű, 10–15 ezer kötetes hálózati egység felépítésével lehetne segíteni.

★

Súlyosak tehát a kerület könyvtári ellátásának gondjai, problémái, de tájékozódásom során nem rajzolódott ki előttem pontosan, részletesen a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, a fővárosi tanács és a XVII. kerület cselekvési lehetősége és cselekvési kötelessége. A helyzetet ismerik, de ami a tennivalókat illeti, mintha mindenki valaki másra várna...

Kőrösi Judit